

Plan

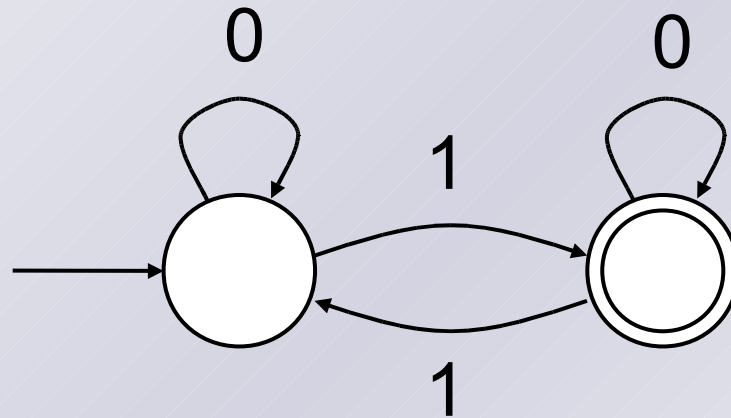
- Hvad er Regularitet og Automater
- Praktiske oplysninger om kurset
- Regulære udtryk
- Induktionsbevis
- Frokost
- **Endelige automater**
- Skelnelighed, Produktkonstruktion
- Præsentation af Java projekt

Regulære udtryk og endelige automater

- Regulære udtryk: ***deklarative***
dvs. ofte velegnede til at *specificere*
regulære sprog
- Endelige automater: ***operationelle***
dvs. bedre egnet til at afgøre om
en given streng er i sproget
- Ethvert regulært udtryk kan oversættes til en
endelig automat – og omvendt
(bevises næste seminar...)

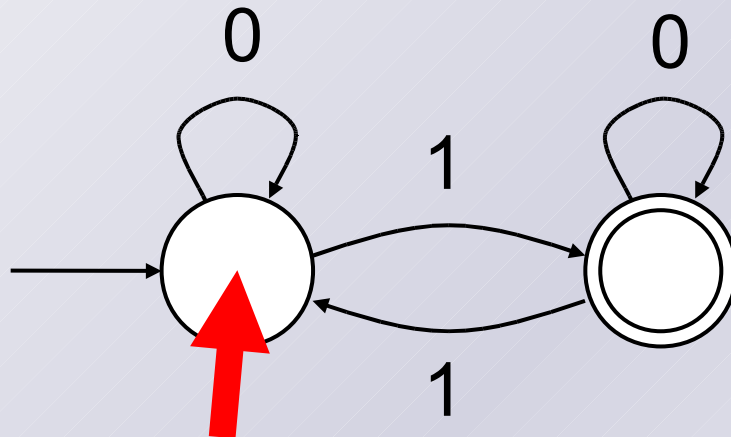
En endelig automat

- En endelig automat, der genkender strenge over alfabetet $\Sigma = \{0,1\}$ med ulige antal 1'er:

- Automaten læser strengen ét tegn ad gangen, fra venstre mod højre
- Hvis automaten ender i en *accept*-tilstand, så accepteres(=genkendes) strengen

At køre en streng på en automat

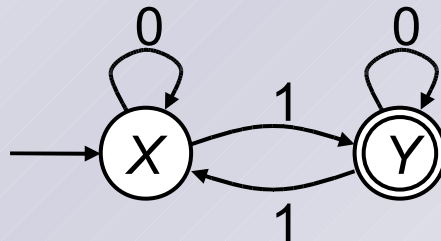
- Eksempel: vi vil vide om strengen 1010 accepteres
- Vi starter i starttilstanden og læser strengen

1010

- Vi ender i en ikke-accept tilstand, så strengen accepteres ikke

Hvad repræsenterer tilstandene?

- Hver tilstand repræsenterer en viden om den hidtil læste delstreng
- Eksempel:

- *X: “der er læst et **lige** antal 1’er”*
- *Y: “der er læst et **ulige** antal 1’er”*

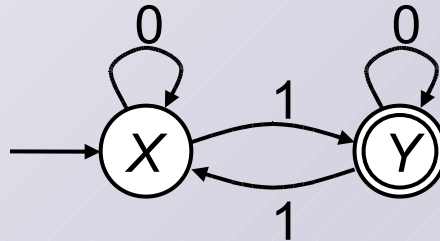
Formel definition af endelige automater

En *endelig automat* (finite automaton/FA) er et 5-tupel $(Q, \Sigma, q_0, A, \delta)$ hvor

- Q er en endelig mængde af tilstande
- Σ er et alfabet
- $q_0 \in Q$ er en starttilstand
- $A \subseteq Q$ er accepttilstande
- $\delta: Q \times \Sigma \rightarrow Q$ er en transitionsfunktion

Eksempel

- Denne grafiske repræsentation af en automat:

- svarer til 5-tuplet $(Q, \Sigma, q_0, A, \delta)$ hvor

- $Q = \{X, Y\}$

- $\Sigma = \{0, 1\}$

- $q_0 = X$

- $A = \{Y\}$

- $\delta: Q \times \Sigma \rightarrow Q$ er denne funktion:

	input	
	0	1
X	X	Y
Y	Y	X

tilstand

Hvorfor en formel definition?

- Den formelle definition viser **kort og præcist** hvad en FA er
- For eksempel,
  - en FA har endeligt mange tilstande
  - den har præcis én starttilstand
  - en vilkårlig delmængde af tilstandene kan være accepttilstande
  - for enhver tilstand q og alfabetsymbol a er der én udgående transition (til tilstanden $\delta(q,a)$)
  - der er ikke noget krav om, at alle tilstande kan nås fra starttilstanden

Sproget af en automat

- 5-tupel-definitionen fortæller hvad en FA *er*
- Vi vil nu definere hvad en FA *kan*:
- En FA ***accepterer*** en streng, hvis dens kørsel fra starttilstanden ender i en accepttilstand
- ***Sproget*** $L(M)$ af en FA M er mængden af strenge, den accepterer
- M ***genkender*** sproget $L(M)$

Formel definition af $L(M)$

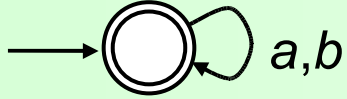
- Givet en FA $M=(Q, \Sigma, q_0, A, \delta)$, definer den udvidede transitionsfunktion $\delta^*: Q \times \Sigma^* \rightarrow Q$ ved

$$\delta^*(q, x) = \begin{cases} q & \text{hvis } x = \epsilon \\ \delta(\delta^*(q, y), a) & \text{hvis } x = ya \text{ hvor } y \in \Sigma^* \text{ og } a \in \Sigma \end{cases}$$

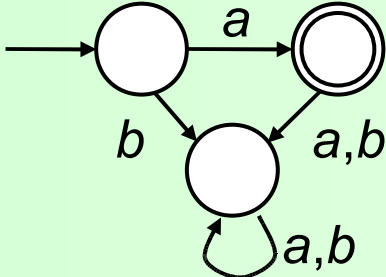
- $x \in \Sigma^*$ accepteres af M hvis og kun hvis $\delta^*(q_0, x) \in A$
- Definer $L(M) = \{ x \in \Sigma^* \mid x \text{ accepteres af } M \}$

Quiz!

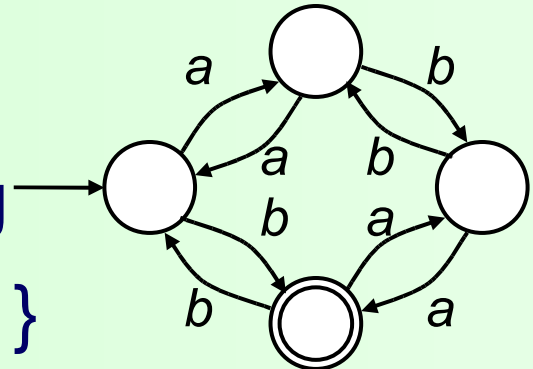
Lad $\Sigma = \{a, b\}$. Konstruér en FA M så...

1. $L(M) = \Sigma^*$

1. $L(M) = \emptyset$

1. $L(M) = \{a\}$

1. $L(M) = \{ x \in \Sigma^* \mid n_a(x) \text{ lige og } n_b(x) \text{ ulige} \}$

Øvelser:

- [Martin] Opg. 3.17 (e)
- [Martin] Opg. 3.18
- [Martin] Opg. 3.19 (a-c)

Plan

- Hvad er Regularitet og Automater
- Praktiske oplysninger om kurset
- Regulære udtryk
- Induktionsbevis
- Frokost
- Endelige automater
- **Skelnelighed, Produktkonstruktion**
- Præsentation af Java projekt

Skelnelighed

- Givet et sprog L , hvor mange tilstande er nødvendige i en FA M hvis $L(M)=L$?
- To strenge, x og y , skal ende i forskellige tilstande, hvis der er behov for at kunne *skelne* dem
- dvs., $\delta^*(q_0, x) \neq \delta^*(q_0, y)$
hvis $\exists z \in \Sigma^*: (xz \in L \neq yz \in L) \vee$
 $(xz \in L \neq yz \in L)$

Definition af skelnelighed

Lad $L \subseteq \Sigma^*$ og $x, y \in \Sigma^*$

- **Kvotientsproget** L/x defineres som

$$L/x = \{ z \in \Sigma^* \mid xz \in L \}$$

- x og y er **skelnelige** mht. L hvis

$$L/x \neq L/y$$

- z **skelner** x og y mht. L hvis

$$z \in L/x - L/y \text{ eller } z \in L/y - L/x$$

Eksempel

Hvis

- $L = \{ s \in \{0,1\}^* \mid s \text{ ender med } 10 \}$
- $x = 00$
- $y = 01$

så er x og y skelnelige mht. L

Bevis:

$z = 0$ skelner x og y

- dvs. hvis $(Q, \delta, q_0, A, \epsilon)$ genkender L
så er $\delta^*(q_0, x) \notin \delta^*(q_0, y)$

Nødvendigt antal tilstande i en FA

Antag $x_1, x_2, \dots, x_n \in \Sigma^*$ og for ethvert par x_i, x_j , $i \neq j$ er x_i og x_j skelnelige mht. L

Enhver FA der genkender L har mindst n tilstande

■ Bevis (skitse):

- antag FA'en har færre tilstande
- det medfører at $\exists i \neq j: \delta^*(q_0, x_i) = \delta^*(q_0, x_j)$
- modstrid med at x_i og x_j er skelnelige mht. L

Eksempel 1: en stor automat

Lad $L_{42} = \{ x \in \{0,1\}^* \mid |x| \leq 42 \text{ og det 42. symbol fra højre i } x \text{ er et } 1 \}$

- Lad $x_1, x_2, \dots, x_{2^{42}}$ være *alle* strenge af længde 42 over alfabetet $\{0,1\}$
- Disse strenge er alle parvist skelnelige mht. L_{42}
- En automat der genkender L_{42} har derfor mindst 2^{42} tilstande
- (...hvis den overhovedet findes)

Bevis:

$x \neq y$ må være forskellige i i'te tegn fra venstre.
Strengen z som skelner kan være 0^{i-1}

Eksempel 2: palindromer

Lad $pal = \{ x \in \{0,1\}^* \mid x = reverse(x) \}$

- Lad x og y være vilkårlige forskellige strenge over $\{0,1\}$
- x og y er skelnelige mht. pal (bevis: se bogen...)
- Vi kan altså finde en vilkårligt stor mængde parvist skelnelige strenge, så pal er **ikke regulært**

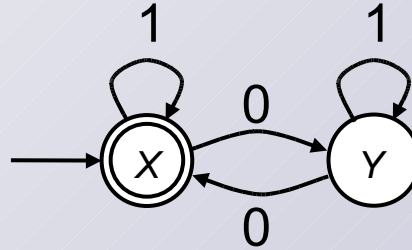
Forening af regulære sprog

- Givet to regulære sprog, L_1 og L_2 er $L_1 \sqcup L_2$ også regulært?
- **Ja!** (dvs. klassen af regulære sprog er *lukket under forening*)

Eksempel

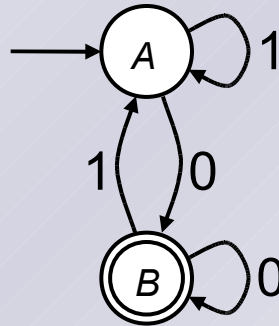
M_1 :

(strengene med lige antal 0'er)

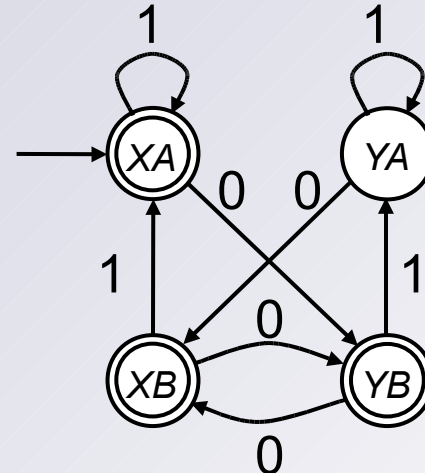
M_2 :

(strengene der ender med 0)

M :

$$L(M) = L(M_1) \sqcap L(M_2)$$

Produktkonstruktionen

Antag vi har to FA'er:

- $M_1 = (Q_1, \square, q_1, A_1, \square_1)$
- $M_2 = (Q_2, \square, q_2, A_2, \square_2)$

Definer en ny FA:

$M = (Q, \square, q_0, A, \square)$ hvor

- $Q = Q_1 \square Q_2$ produktmængden af tilstande
- $q_0 = (q_1, q_2)$
- $A = \{ (p, q) \mid p \square A_1 \square q \square A_2 \}$
- $\square((p, q), a) = (\square_1(p, a), \square_2(q, a))$

Der gælder nu:

$$L(M) = L(M_1) \square L(M_2)$$

Konstruktivt bevis for korrekthed

- Lemma:

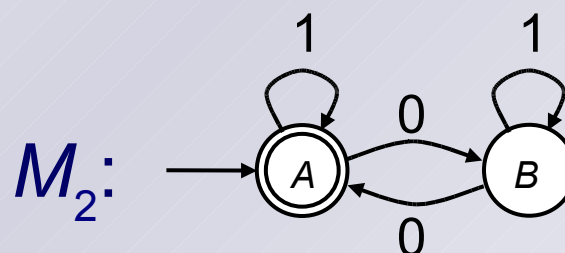
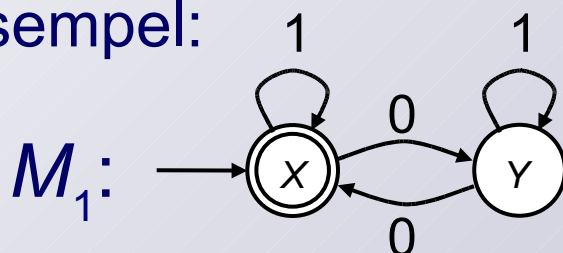
$$\forall x \in \Sigma^*: \Sigma^*((p, q), x) = (\Sigma_1^*(p, x), \Sigma_2^*(q, x))$$

(Bevis: opgave 3.32, induktion i x)

- Brug lemmaet samt definitionerne af M og $L(\bullet)$

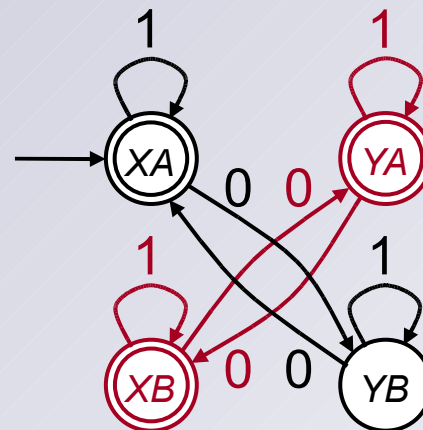
Nøjes med opnåelige tilstande

- Produktkonstruktionen bruger $Q = Q_1 \square Q_2$
- I praksis er hele tilstandsrummet sjældent nødvendigt
- Eksempel:

M :

$$L(M) = L(M_1) \square L(M_2)$$

- Kun tilstande, der er opnåelige fra starttilstanden er relevante for sproget!

Snitmængde og differens

Givet to regulære sprog, L_1 og L_2

1. er $L_1 \cap L_2$ også regulært?

2. er $L_1 - L_2$ også regulært?

- **Ja!** (dvs. klassen af regulære sprog er lukket under snit og differens)
- **Bevis:** produktkonstruktion som ved $\cap$ men
  - for $\cap$, vælg $A = \{ (p, q) \mid p \in A_1 \text{ og } q \in A_2 \}$
  - for $-$, vælg $A = \{ (p, q) \mid p \in A_1 \text{ og } q \notin A_2 \}$

Komplement

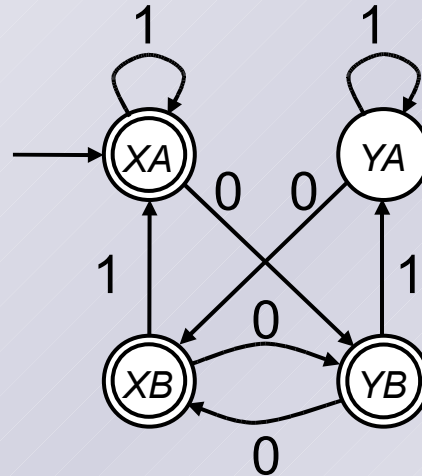
Givet et regulære sprog R
er R' (R s komplement) også regulært?

- **Ja!** (dvs. klassen af regulære sprog er lukket under komplement)
- **Bevis 1:**
  - Vælg $L_1 = \Sigma^*$ og $L_2 = R$, hvorved $R' = L_1 - L_2$
- **Bevis 2:**
  - Givet en FA $M = (Q, \Sigma, q_0, A, \delta)$ hvor $L(M) = R$
  - Definer $M' = (Q, \Sigma, q_0, \mathbf{Q-A}, \delta)$
  - Derved gælder at $L(M') = R'$

Eksempel

M :

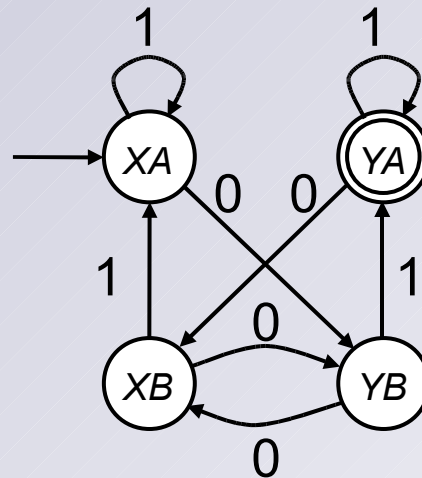
(strengene med lige antal 0'er
eller ender med 0)

M' :

$$L(M') = (L(M))'$$

(strengene med **ulige** antal 0'er
og ender **ikke** med 0)

Øvelser:

- [Martin] 3.33 (a-c)

dRegAut Java-pakken

Udleverede programdele:

- `FA.java`:
repræsentation af FA'er
- `Alphabet.java`,
`State.java`,
`StateSymbolPair.java`,
`AutomatonNotWellDefinedException.java`:
hjælpeklasser til `FA.java`

FA.java

```
public class FA {  
    public Set<State> states;           //  $Q$   
    public Alphabet alphabet;          //  $\Sigma$   
    public State initial;              //  $q_0 \in Q$   
    public Set<State> accept;          //  $A \subseteq Q$   
    public Map<StateSymbolPair, State> transitions; //  $\Sigma \times Q \rightarrow Q$   
    ...  
}
```

- **et** Alphabet **objekt** indeholder mængde af Character objekter
- **et** StateSymbolPair **objekt** består af et State objekt og et Character objekt

Nyttige metoder i FA.java

- `FA()` - konstruerer uinitialiseret FA objekt
- `FA(Alphabet a)` - konstruerer FA for det tomme sprog
- `clone()` - kloner et FA objekt
- `checkWellDefined()` - undersøger om FA objektet repræsenterer en veldefineret FA
- `getNumberOfStates()` - returnerer størrelsen af states
- `setTransition(State q, char c, State p)`
- tilføjer en `c` transition fra `q` til `p`
- `toDot()` - konverterer FA objekt til '*Graphviz dot*' input (til grafisk repræsentation)

Automater til modellering og verifikation

Eksempel: *en jernbaneoverskæring*

- Tre komponenter:

- et **tog**
  - krydser vejen
  - kommunikerer med kontrolsystemet
- et **kontrolsystem**
  - styrer bommen
- en **bom**

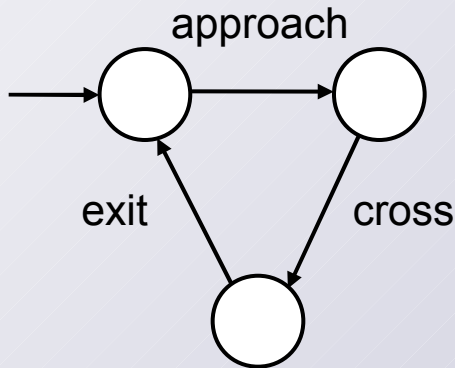
- Sikkerhedsegenskab:

bommen er altid nede, når toget krydser vejen

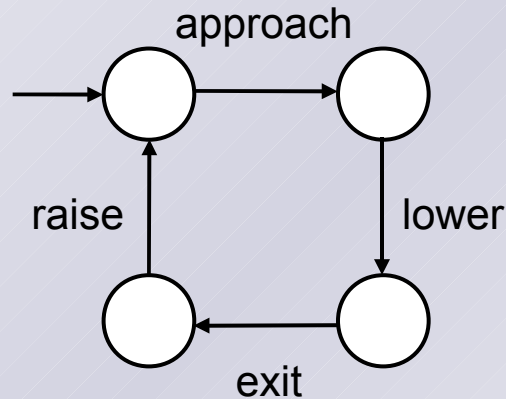

Modellering af systemet

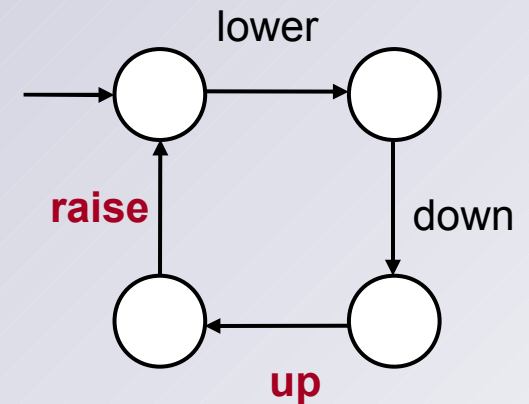
TOG

KONTROLSYSTEM

BOM

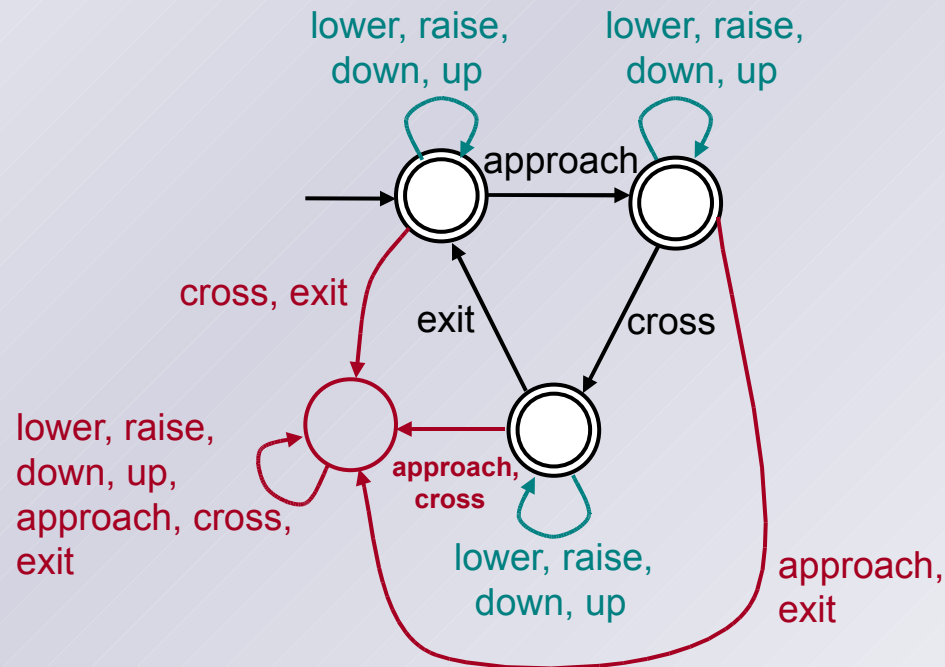
Begivenheder:

- approach: toget nærmer sig
- cross: toget krydser vejen
- exit: toget forlader området
- lower: besked til bommen om at gå ned
- raise: besked til bommen om at gå op
- down: bommen går ned
- up: bommen går op

Modellering som FA'er

Eksempel:

$M_{\text{TOG}} =$

- definer accepttilstande
- tilføj loop-transitioner så komponenterne får samme alfabet
- tilføj crash-tilstand og ekstra transitioner så transitions-funktionen bliver total

Kombination af komponenterne

- Vi er interesseret i de sekvenser af begivenheder, der opfylder **alle** komponenterne

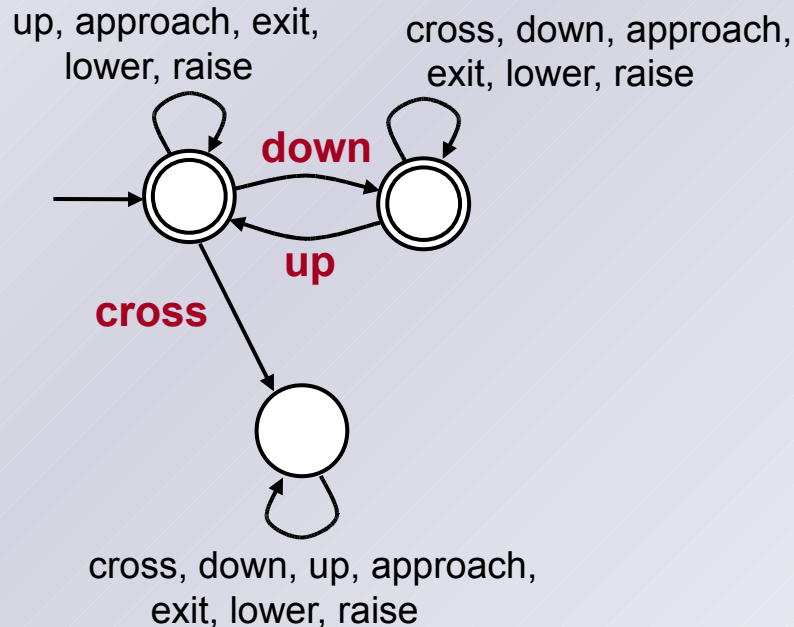
- Produktkonstruktion:

$$L(M) = L(M_{\text{TOG}}) \sqcap L(M_{\text{KONTROL}}) \sqcap L(M_{\text{BOM}})$$

Modellering af sikkerhedsegenskaben

– *bommen er altid nede, når toget krydser vejen*

$S =$

Verifikation

- Korrekthed: $L(M) \sqsubseteq (L(S))' = \emptyset$
- dvs. vi skal bruge
  - produktkonstruktion (igen)
  - komplement
  - algoritme til at afgøre om sproget for en given FA er tomt (3. seminar)
- hvis $L(M) \sqsubseteq (L(S))' \not\sqsubseteq \emptyset$:
enhver streng i $L(M) \sqsubseteq (L(S))'$ svarer til
et **mod eksemp** (algoritme: 3. seminar)

Verifikation med dRegAut-pakken

- Opbyg FA-objekter svarende til M_{TOG} , M_{KONTROL} , M_{BOM} , og S
- Kombiner med `FA.intersection()` og `FA.complement()`
- Brug `FA.isEmpty()` og `FA.getAShortestExample()`
- Resultat:
modeksempel:
approach · lower · down · up · cross

Resume

- Definition af endelige automater og deres sprog
- Skelnelighed, hvad repræsenterer tilstandene, nødvendigt antal tilstande
- Produktkonstruktionen, komplement (*konstruktive beviser*)
- `dRegAut.FA` klassen, Java-repræsentation af FA'er
- Eksempel: automater til modellering og verifikation

Plan

- Hvad er Regularitet og Automater
- Praktiske oplysninger om kurset
- Regulære udtryk
- Induktionsbevis
- Frokost
- Endelige automater
- Skelnelighed, Produktkonstruktion
- **Præsentation af Java projekt**

Første del af java projekt:

- Studér udleverede programdele:
  - repræsentation af FA'er
  - ekstra udleverede metoder: `delta`, `deltaStar`, `complement`
- Implementér FA metoder:
  - `accepts`, `intersection`, `union`, `minus`
- Opbyg en FA og vis den grafisk